

Tadeusz Urbaniak

III Studencka Sesja Naukowa na temat filozoficznych koncepcji szczęścia

Studia Philosophiae Christianae 10/2, 233-237

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W podsumowaniu K. Kłósak, jeszcze raz podkreślił, że punktem wyjścia dla filozofii działania i celu powinno być to, co najlepiej znamy, czyli empiryczna fenomenologia działania typu ludzkiego. Ponieważ podkreślane w dyskusji ukierunkowanie biologiczne nie mówi o finalizmie przyrody.

W zakończeniu sesji ks. dziekan K. Kłósak podziękował prelegentom, biorącym żywy udział w dyskusji i licznie zebranym gościom ze wszystkich stron Polski.

TADEUSZ URBANIAK

III STUDENCKA SESJA NAUKOWA NA TEMAT FILOZOFICZNYCH KONCEPCJI SZCZĘŚCIA

ATK, 27—28. V. 1973

W dniach 27—28 maja 1973 r. odbyła się w ATK trzecia studencka sesja filozoficzna, zorganizowana przez Naukowe Koło Filozofów. Tematem sesji były filozoficzne koncepcje szczęścia. Obradom przewodniczył kurator Koła doc. dr M. Gogacz, a dyskusje prowadzili członkowie Zarządu Koła. W sympozjum tym oprócz pracowników naukowych i studentów ATK uczestniczyli zaproszeni goście: studenci z innych środowisk akademickich, alumni Seminarium Duchownego w Krakowie oraz członkowie KIK z Torunia.

Sympozjum miało na celu przedstawienie najbardziej reprezentatywnych stanowisk dotyczących szczęścia, a pojawiających się w dziejach filozofii.

Na sesji wygłoszono osiem referatów, przygotowanych przez studentów Wydziału filozoficznego — członków Naukowego Koła Filozofów ATK. Referaty przedstawione na sesji były najpierw dyskutowane na zebraniach Koła w ciągu roku akademickiego.

W pierwszym dniu obrad referaty wygłosili: T. Rodowicz, *Studenci i pracownicy naukowy ATK o szczęściu*; J. Bąkowski, *Indyjski ideał szczęścia*; M. Młoczkowska, *Koncepcja szczęścia według Etyki Nikomachejskiej*; M. Żyłkiewicz, *Koncepcja szczęścia u Boecjusza*.

W drugim dniu: T. Urbaniak, *Koncepcja szczęścia na podstawie Sumy teologii św. Tomasza z Akwinu*; A. Miszczuk, *Koncepcje szczęścia we współczesnym tomiźmie*; A. Jabłońska, *Czas a szczęście według Romana Ingardena*; J. Sidorek, *Szczęście w ujęciu Wł. Tatarkiewicza*.

Pierwszy referat stanowił wprowadzenie w problematykę sesji. T. Rodowicz bowiem przedstawił wyniki ankiety, przeprowadzonej wśród pracowników naukowych i studentów ATK na temat: *Czym jest szczęście?* Ankietowani wskazywali na różnice między rozwiązaniami teoretycznymi a szczę-

ściem występującym w życiu, na subiektywność szczęścia i subiektywizm związany z dążeniem do szczęścia. Inną grupę stanowiły odpowiedzi na temat czynników, które konstytuują szczęście. Są to: relacje międzyludzkie, realizacja pragnień i miłość. Referent uwzględnił „obciążenia ankietyowanych”, którzy w większości rekrutowali się z osób, które zetknęły się z rozwiązaniami filozoficznymi.

W dyskusji poruszano problem relacji międzyludzkich oraz między człowiekiem a Bogiem. Wskazano, że szczęście jest rozwojem własnej osoby i że stanowi sytuację społeczną. Podjęto także problem trudności metodologicznych rozważając relację między wiedzą a szczęściem, oraz między wartościami i szczęściem. Powiedziano, że jesteśmy szczęśliwi na miarę zrozumienia szczęścia, z czego wynika, że występuje tu uwikłanie tej problematyki w wiedzę. Trudniejsze jest zagadnienie wartości niezależnych od nas, albowiem są własnościami bytu. Problematyka wartości jawi się w teologii, aksjologia jest teologią. Z tego stwierdzenia wynika problem, czy szczęście należy do teologii czy filozofii.

J. Bąkowski w referacie pt. *Indyjski ideał szczęścia* wskazał na praktycznym filozofii indyjskiej, związaną jej z życiem, dużą tolerancyjność i różnice pomiędzy sposobem myślenia ludzi Wschodu i Zachodu. W referacie omówił charakterystyczne cechy filozofii indyjskiej: prawo *Karmana*, któremu podlegają wszystkie byty we wszechświecie, *sansarę* (reinkarnację) czyli kołowrót wcieleń i problem *mokszy*-wyzwolenia, które może dokonać się albo przez połączenie z absolutem lub przez osiągnięcie absolutnej samości (*kajwalji*). Droga do wyzwolenia jest drogą do osiągnięcia szczęśliwości, która dokonuje się przez oddalenie od rzeczywistości przedmiotowej i osiągnięcie najgłębszego *ja*, skąd krótka droga do wyzwolenia. Szczęście w filozofii indyjskiej nie posiada przeciwieństwa. Stan szczęścia to nie podlegające prawu *Karmana* i bycie wolnym od kręgu *sansary*.

W dyskusji wskazano na zbieżność indyjskiego ideału szczęścia z filozofią mistyczną Tomasza a Kempis i Jana od Krzyża. Podkreślano jednak, że według mistyków chrześcijańskich Boga i siebie poznajemy intelektualnie. Jesteśmy więc aktywni w przeciwieństwie do mistyków Wschodu. W filozofii indyjskiej brak poza tym rozwiązań osobowych.

M. Młoczkowska omawiając koncepcję szczęścia według *Etyki Nikomachejskiej* Arystotelesa przedstawiła najpierw znaczenie terminów *arete* i *hexis*, od których Arystoteles przechodzi do problemu *eudaimonii* czyli szczęśliwości. Problematyka szczęścia u Arystotelesa opiera się na jego teologii naturalnej, według której ludzie dążą do najwyższego dobra, którym jest szczęście. Dążenie to zawiera się w naturze człowieka, a wyraża się w ludzkim działaniu. Właśnie zgodność w działaniu duszy i rozumu jest podstawą życia doskonałego, które jest szczęściem. Następnie referentka omówiła cnoty etyczne, które specyfikują działania ludzkie. Referat zakończyła stwierdzeniem, że szczęśliwy według Arystotelesa jest ten, kto działa

zgodnie z nakazem rozumu, a szczęście jest rzeczą doskonałą i godną uwielbienia.

Dyskusja nad powyższym referatem odbyła się po wysłuchaniu referatu M. Żyłkiewicz pt. *Koncepcja szczęścia u Boecjusza na podstawie traktatu o pocieszeniu przez filozofię*.

M. Żyłkiewicz rozpoczęła referat od przedstawienia życiorysu Boecjusza i genezy traktatu, na podstawie którego opracowała poglądy dotyczące szczęścia. Referując poglądy Boecjusza ustaliła, że swą koncepcję szczęścia opiera on na poznaniu i działaniu, których przyczyną jest dobro. A szczęście zawiera się w dobru. Ponieważ człowiek posiada zachłanną naturę, sięga po coraz to nowe dobra, a gdy zgromadzi wszelkie dobra, będzie posiadał stan doskonały czyli szczęście. Szczęście jest więc nagromadzeniem wszelkich dóbr. Do takiego wniosku człowiek może dojść drogą rozumowania. Rozum wskazuje nam także dobro doskonałe czyli Boga, w którym się mieści szczęście. Ludzie mogą być więc szczęśliwi przez uczestnictwo w boskości.

W dyskusji nad obydwoma referatami stwierdzono, że są to dwie propozycje rozumienia szczęścia w etyce, obie oparte na działaniu zmierzającym do dobra. Rozważając działanie można ustalić jego ontyczną strukturę. Zastanawiano się jednak, czy szczęście taką strukturę posiada. Ustalono, że jej nie posiada. Jeżeli wyłoniła się taka trudność, to ona implikuje następną. Gdzie należy umieścić problematykę szczęścia? Czy w filozofii, czy w teologii? W związku z tym, że szczęście związane jest z moralnością, problematykę tę włącza się do etyki, a rozwiązania etyczne są konsekwencją rozwiązań teoretycznych, co zreferowały obie prelegentki.

T. Urbaniak zaprezentował koncepcje szczęścia w ujęciu św. Tomasza z Akwinu na podstawie jego *Sumy teologii*. Autor referatu przypomniał, że św. Tomasz utożsamia szczęście z celem ostatecznym. Omówił cel ostateczny, który oddziałuje na życie człowieka, gdyż człowiek zawsze działa celowo. Działanie celowe związane jest z wolną wolą człowieka i jego intelektem. Człowiek pożąda celu ostatecznego, gdyż w nim jest dobro, a w dobru jest szczęście. Dalej referent wyjaśnił, że szczęście według św. Tomasza polega na trwałości jego posiadania i to jest prawdziwym dobrem. Trwałym dobrem jest Bóg i stąd szczęśliwość polega na kontemplacji Boga. Czymś towarzyszącym szczęśliwości jest radość, ale sama radość nie może dać szczęścia. Szczęśliwość możemy osiągnąć tylko tam, gdzie nie przemijają i nie dewaluują się dobra, tzn. w życiu przyszłym. Człowiek nie może więc za pomocą swych sił przyrodzonych osiągnąć pełnej szczęśliwości. Pełna szczęśliwość jest nagrodą za godziwe życie. W zakończeniu referent stwierdził, że uświadomienie sobie bytu, od którego pochodzi szczęście, i dążenie do niego, jest recepcją na szczęście.

A. Miszczuk w referacie pt. *Koncepcja szczęścia we współczesnym to-miźmie* przedstawił analizy dotyczące szczęścia u J. A. Oesterlego, T. Slip-

ki i St. Olejnika. Prelegent u J. A. Oesterlego wskazał na trzy rodzaje dóbr szczęściodajnych; dobra cielesne, zewnętrzne i duchowe. W tej koncepcji osiągnięcie szczęścia uwarunkowane jest życiem zgodnym z cnotą, a dopiero wtórnie przez dobra cielesne i zewnętrzne. Rozważania Oesterlego są powtórzeniem nauki św. Tomasza o celu ostatecznym, co w konkluzji prowadzi do stwierdzenia, że doświadczenie poucza ludzi, iż szczęście doskonałe jest osiągalne w życiu przyszłym.

Koncepcję T. Slipki referent traktuje jako uzupełnienie stanowiska tradycyjnego, gdyż opiera on swe rozważania na przeżyciu szczęścia i frustracji. Stawiając pytanie, czy w ludzkiej egzystencji są dobra rekompensujące przeżycie frustracji, odpowiada, że nie i że tylko Bóg może to uczynić, gdyż posiada wszelkie doskonałości bytów.

St. Olejnik interpretuje szczęście aksjologicznie mówiąc, że wartość jako własność bytu nie jest zależna od człowieka, ale jest związana ze szczęściem. Wyróżnia wartości duchowe, sensorytne, witalne i materialne. Najwyższą wartością jest wartość sacrum. Szczęście urzeczywistnia się, gdy człowiek osiągnie wartość najwyższą, a odbywa się to przez stopniowe przechodzenie do niej w obiektywnej hierarchii wartości.

W podsumowaniu referent powiedział, że szczęście w tomizmie ma charakter obiektywny, a koncepcje szczęścia są spirytualistyczne.

W dyskusji po obu referatach zwrócono uwagę, że szczęśliwość jest sytuacją psychologiczną, a szczęście jest realizacją podmiotu. Analiza dobra prowadzi do wyjaśnienia tych terminów. Wskazano na odrębność referatów, mimo że prezentowały one poglądy św. Tomasza i jego współczesnych zwolenników. Dyskutowano tu także nad możliwością tworzenia nowych interpretacji jego nauki.

A. Jabłońska wygłosiła referat pt. *Czas a szczęście według Romana Ingardena*. Rozważania swe poprowadziła rozróżniając dwa rodzaje przeżywania czasu: relatywistycznego, gdzie odczuwamy tożsamość swojego ja i idealistycznego, gdzie człowiek uświadamia sobie niszczyielską rolę czasu. Przy idealistycznym doświadczaniu czasu człowiek jest zagrożony nicością. Chcąc ją przewyciężyć tworzy dzieła zapewniające mu pozostanie w czasie. Człowiek przyjmując jakieś rozumienie czasu, przyjmuje jakiś sposób istnienia. Referentka opiera szczęście na realizowaniu siebie w pełni i życiu pełnią człowieczeństwa. Człowiek chcąc żyć szczęśliwie musi twórczo budować się w czasie.

W dyskusji podjęto problem rozumienia czasu w sposób relatywistyczny i idealistyczny. Zwrócono uwagę, że szczęście przedstawione w tym referacie jest ujęciem psychologicznym.

Ostatni referat sesji wygłosił J. Sidorek pt. *Szczęście w ujęciu W. Tatarkiewicza*. W poglądach W. Tatarkiewicza można wyróżnić trzy warstwy: 1. historyczną w której W. Tatarkiewicz zbiera poglądy na temat szczęścia, jakie pojawiły się w historii, 2. warstwę systematyzującą poglądy hi-

storyczne i 3. poglądy W. Tatarkiewicza. Referent przedstawiając ostatnią warstwę analizuje semantycznie szczęście i za W. Tatarkiewiczem podaje jego definicję. Szczęście jest to pełne, trwałe i obiektywnie uzasadnione zadowolenie z całości życia. Referent przedstawił analizę tej definicji, zwrócił uwagę na czynniki szczęścia, takie jak: przyjemność, z którą związana jest praca, zabawa i tzw. stan trzeci, warunki życia, czas przeszły, który determinuje naszą teraźniejszość i przyszłość. Dalej mówił, że szczęście jest osiągalne jako realne, a jako ideał jest nie do osiągnięcia. Dokonując moralnej oceny szczęścia u W. Tatarkiewicza referent mówił, że szczęście nie jest tu dobrem, lecz tylko zadowoleniem z życia. W zakończeniu przedstawił możliwość szczęścia ostatecznego, gdzie — jak mówi W. Tatarkiewicz — ludzie szczęśliwi będą dobrzy.

W dyskusji zwracano uwagę na ogromną elastyczność ujęć W. Tatarkiewicza dotyczących szczęścia, oraz na hedonistyczny aspekt jego koncepcji.

W podsumowaniu sesji przedstawiciel NKF podziękował zebranych za uczestnictwo w sympozjum, wskazał na ogólne problemy przewijające się w dyskusji, uzasadnił kolejność referatów w programie sesji i zaprosił na następną sesję studencką, która będzie zorganizowana przez NKF w roku przyszłym.